

Ton Elias VVD

9 september 2009

Opheffing Informatiseringsbank Studiefinanciering (Wet DUO)

Door tijdelijke interne verschuivingen met woordvoerderschappen binnen mijn fractie, mag ik de komende maanden mijn collega Zijlstra bij tijd en wijle vervangen op het terrein van hoger onderwijs, vandaag voor de eerste keer.

Ik doe dat met groot plezier. Ten eerste omdat mijn vader, naar wie ik ben vernoemd, de eerste onderwijsjournalist van Nederland was, die van 1954 tot 1980 alle onderwijsdebatten in dit huis heeft bijgewoond en verslagen. Onderwijsminister Cals liet hem zijn originele handgeschreven aantekeningen tijdens de debatten over de Mammoetwet na – deze liggen nu in de kluis van het Nationaal Onderwijsmuseum in Rotterdam.

Ten tweede omdat ikzelf in 1977 in dit huis als verslaggever begon om voor het universiteitsblad Folia Civitatis over hoger onderwijs te schrijven; een van de allereerste stukjes ging uiteraard over studiefinanciering, ik citeer: “de invordering van de zogenaamde promesseschulden zal door het ministerie van onderwijs en wetenschappen enigszins versoepeld worden. Uit een brief van demissionair bewindsman Van Kemenade (...) blijkt dat studenten die kunnen aantonen ‘dat zij sedert het vervallen van de promesse beslist niet in staat geweest zijn de door hen aangegane onvoorwaardelijke terugbetalingsverplichting na te komen’ enig respijt krijgen’ In tegenstelling tot wat in de pers gesuggereerd is zullen studenten, die hun onvermogen om te betalen niet kunnen aantonen, gehouden zijn hun schulden wél onmiddellijk te vereffenen”. Enzovoorts en zo verder. (Folia, 17 december 1977)

Het is dus met groot genoegen dat ik me -zij het licht schoorvoetend- weer begeef op een terrein dat ik dertig jaar terug -overigens aanmerkelijk minder schoorvoetend...- betrad.

Ook de debatten met onderwijsminister Deetman in de tweede helft van de jaren tachtig van de vorige eeuw over de falende uitvoering van de studiefinanciering staan me –inmiddels TV-verslaggever in ditzelfde huis geworden- nog levendig voor de geest.

Toen werd de Informatiseringsbank opgericht, later de IB-groep, die alle leed zou verzachten. Vandaag leiden we haar naar de slachtbank.

En wat krijgen we er voor terug? De DUO. Voor ik namens mijn fractie wélke inhoudelijk opmerking over de nieuwe opzet ook plaats, allereerst over deze naam. Zijn we nog op tijd om het tegen te houden? Ziet u het dialoogje tussen twee studenten op hun fiets geleund voor u? 'Nee, ik kan vanmiddag niet squashen, ik moet naar de DUO'. Naar de wát? Dringend verzoek aan de minister, wij moeten hier in de Kamer helemaal niet zelf met suggesties komen, er zijn mensen die daar verstand van hebben en die moet je even een uurtje aan het werk zetten, verzin in hemelsnaam een andere naam. De naam van deze instelling wordt een begrip en moet minimaal een jaar of twintig mee. Mag dat dan alsjeblieft iets zijn dat een beetje vlot en servicegericht klinkt?

Dan de inhoud. De vraag hoe de studiefinanciering in Nederland het best kan worden uitgevoerd houdt de gemoederen gedurig bezig. Nadat onderwijsminister Deetman er bijna om moest aftreden, werd deze uitvoering in 1988 als Informatiseringsbank op afstand geplaatst, om in 1994 als het zelfstandig bestuursorgaan verder te gaan dat we tot op de dag van vandaag kennen: de Informatie Beheer Groep

Tweede helft jaren '90 presteerde deze IB-groep niet naar behoren. Bij de vernieuwing van automatiseringssystemen was 60 miljoen gulden verloren gegaan, tot op de dag van vandaag een hoop geld, en de Ombudsman oordeelde bovendien negatief over de dienstverlening. Kamerlid Eurlings, jawel, diende om die reden in 1999 een amendement in dat het meerjarenplan van de IB-groep aan ministeriële goedkeuring zou onderwerpen, maar het moest óf een ZBO blijven óf een agentschap écht onder de minister worden. En zo bleef destijds de IB-groep bestaan, zij het dat er in 2004 prestatiecontracten aangehangen werden. Het heeft onvoldoende geholpen.

Vorig jaar nog hadden wij een algemeen overleg over de slechte kwaliteit van dienstverlening. De IB-groep presteerde onder de normen uit het prestatiecontract. Er was zelfs een taskforce nodig en er moest 3 miljoen euro extra tegenaan om de klantenservice weer in de rails te krijgen. Lastig was het om de minister aan te spreken; veel meer dan meedelen dat de directeur van de IB-groep het probleem zeer serieus nam, kon hij niet.

Vandaag staan we, een hoop ervaringen wijzer, voor dezelfde keuze als in 1999 en 2004, waarbij ook de rapporten van de Commissie-Kohnstamm uit 2004 en de commissie-Gerritse uit 2007 hebben bijgedragen aan het omslaan in denken over ZBO's, de zelfstandige

bestuursorganen. Rijkstaken zouden in principe onder directe verantwoordelijkheid van de minister moeten worden uitgevoerd, was van beide rapporten de conclusie.

De VVD-fractie is het eens met de grondgedachte achter de gekozen nieuwe opzet: creëer een servicegerichte organisatie met één helpdesk.

Verstandig is volgens ons ook het voornemen om bij het maken en bedenken van plannen en beleid op de departement meteen en dus veel eerder dan jarenlang het geval was met de nieuwe club samen te bekijken of wat bedacht wordt ook wel goed valt uit te voeren! Hulde daarvoor, en draagt u die gedachte vooral ook verder uit in het kabinet, minister Plasterk! En handig ook om de baas van de nieuwe organisatie (u hoort het goed dat ik de voorgestelde naam bewust vermijd) in het management-team van het ministerie te zetten.

Uiteraard staat de VVD achter het gegeven dat met de samenvoeging de administratieve lasten worden teruggebracht. En tenslotte heeft de regering in de antwoorden op onze schriftelijke vragen onze zorgen weggenomen over eventuele willekeur bij politieke inmenging in individuele gevallen.

Maar nou de uitvoering.

Dan hebben we nogal wat indringende vragen:

-Zwak in de voorbereiding blijft dat u met alle hotemetoten heeft overlegd HBO-raad, VSNU, MBO-raad noem maar op, maar niet met de klanten, de student. Mijn fractie vraagt u dat een volgende keer wél te doen, we zien dat als een mentaliteiskwestie.

-Iets anders; lukt dat allemaal wel voor 1 januari aanstaande?

-Wie bedenkt nou dat zoiets op twee locaties moet blijven? Ik kan me nog voorstellen dat er sprake kan zijn van een overgangssituatie van een jaar of twee, drie, maar structureel beslissen om dit op twee locaties te houden?

-Volgend belangrijk punt: waar zijn de kostenvoordelen? Er worden twee clubs samengevoegd; daar horen simpelweg efficiëntie-voordelen uit voort te komen. In de voorstellen zie ik ze niet. Hoe kan dat?

-Vervolgens: hoe is het mogelijk dat de organisaties zelf voorwaarden kunnen verbinden aan instemming met deze opzet? Met de kalkoen moet je niet in gesprek willen zijn over het Kerstdiner. Hoe het uiteindelijk geregeld gaat worden, daar gaan wij hier in de Kamer over; niet de betrokkenen zelf, zo simpel is dat. Natuurlijk moet er een fatsoenlijk sociaal plan zijn, dat hoort bij goed werkgeverschap door de overheid. Maar als de samenwerking goed wordt opgezet is beperking van arbeidsplaatsen een logisch vervolg, dat op voorhand niet mag

worden uitgesloten en al helemaal niet door de betrokken organisaties zelf. Niet de ondernemingsraden of de vakbonden, maar wij hier bepalen wat er gebeurt met overheidsgeld en uitvoeringsdiensten. Graag een reactie van de minister op dit principiële uitgangspunt. (2e termijn: p. 9 nota n.a.v. eindverslag: kleine 60 miljoen per jaar uit aan externe inhuur -18,8 in vier maanden; dat aanzienlijk omlaag?)

Tenslotte nog een voor onze fractie zéér belangrijk punt, mevrouw de voorzitter:

-Uit de nota naar aanleiding van het verslag blijkt dat nog niet duidelijk is wat de kosten van de fusie zullen zijn. (pagina 12) Dat is zéér merkwaardig, om sterker termen te vermijden.

Voor de fusie en de ict-projecten van de nieuwe organisatie lijkt bovendien geen stabiele financiering beschikbaar. Zo is er dekking gevraagd bij de SG Vernieuwing Rijksdienst. Deze claim is afgewezen. In het programma «schakelpunten veld» is een kleine € 5.5 miljoen gevonden. Dat moet voor de resterende ict-projecten een verlaging van de ambities betekenen. Acht de minister dat acceptabel?

Het resterende benodigde deel zegt de minister te hebben gevonden in onder andere het selectief invullen van vacatures en de vertraagde oplevering van nieuwbouw van de IB-groep.

Het klinkt allemaal zeer wankel. Graag een zeer duidelijk verhaal over de financiering, want wij kunnen ons na de verspilling van 60 miljoen in de jaren negentig en de recente prijzige bijspijker-operatie pertinent geen misslagen permitteren. De Minister moet echt glashelder zijn over de financiering. Wat gaat de fusie kosten, wat kosten de ICT-projecten, wat is het zogeheten transitiebudget en hoe hoog worden de schaaffecten ingeschat? Graag absolute getallen, daar hadden we om gevraagd en u heeft ze niet verstrekt!

Meneer de voorzitter, onze conclusie is duidelijk: de VVD-fractie kan en zal niet instemmen met het wetsontwerp als de financiering niet glashelder is en als er géén efficiëntie-voordelen worden behaald.